

SEITSMES PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2023

Mk 10:17–27 (1Sm 15:22–26; Jk 2:8–13)

17 Ja kui Jeesus läks teele, jooksis keegi Tema juurde ja küsis Temalt Ta ette põlvili heites: «Hea Õpetaja, mis ma pean tegema, et ma päriksin igavese elu?»

18 Jeesus aga ütles talle: „Miks sa nimetad mind heaks? Ei ole hea keegi muu kui üks – Jumal.

19 Käske sa tead: ära tapa, ära riku abielu, ära varasta, ära anna valetunnistust, ära peta, austa oma isa ja ema!»

20 Tema aga lausus Talle: «Õpetaja, seda kõike olen ma pidanud oma noorusest alates.»

21 Jeesus aga, vaadanud talle otsa, tundis armastust ta vastu ja ütles talle: «Üks asi puudub sul. Mine müü kõik, mis sul on, ja anna vaestele, ja sul on aare taevas, ning tule järgne mulle!»

22 Noormees kurvastas nende sõnade pärast ja lahkus rõhutuna, sest ta oli suure varanduse omanik.

23 Ja vaadanud ringi enda ümber, ütles Jeesus oma jüngritele: «Kui vaevaliselt lähevad rikkad Jumala riiki!»

24 Aga jüngrid hämmastusid Tema sõnade peale. Jeesus aga ütles neile uuesti: «Lapsed, kui raske on minna Jumala riiki!

25 Hõlpsam on kaamelil minna läbi nõelasilma kui rikkal minna Jumala riiki!»

26 Aga nemad hämmastusid üliväga ja ütlesid üksteisele: «Ja kes siis võib pääseda?»

27 Jeesus ütles neile otsa vaadates: «Inimeste käes on see võimatu, mitte aga Jumala käes, sest Jumala käes on kõik võimalik.»

Ja kui Ta oli minemas ära teele, jooksis üks ligi ja hakkas Tema ette põlvili laskudes temalt järelejätmatult pärima: «Õpetaja hea, mida peaksin tegema, et võiksin pärida igavese elu?» Jeesus aga ütles talle: «Miks ütled minu hea olevat? Keegi pole hea kui vaid üks – Jumal. Käske sa tead: sa ei peaks tapma ega abielu rikkuma ega varastama ega valet tunnistama ega petma; austa oma isa ja ema.» See aga lausus: «Õpetaja, selle kõige eest olen ma noorest peale hooldanud.» Jeesus aga, vaadates tema hinge põhja, hakkas teda armastama ja ütles talle: «Üks asi on sul vajaka: mine, müü, mis sul on, ja anna vaestele ning sul saab olema varandus taevas. Ja tule siia, et minu järel käia.» See aga läks süngeks muutudes ja kibedat kahetsust tundes ära, kuna ta oli paljude varade omanik. Ja olles ringi vaadanud, ütleb Jeesus oma jüngritele: «Kui vaearikas on neil, kellel on palju asju, siseneda Jumala kuningriiki.» Jüngrid aga olid jahmunud Tema sõnade peale, Jeesus aga ütleb neile taas kosta: «Lapsed, kui vaearikas on minna sisse Jumala kuningriiki. Kaamelil on vähem vaeva minna läbi nõelasilma kui rikkal minna sisse Jumala kuningriiki.» Nemad olid aga täiesti pahviks löödud, öeldes isekeskis: «Ja kes on siis suuteline saada päästetud?» Neile otsa vaadates ütleb Jeesus: «Inimeste poolt on see võimatu, aga mitte Jumala poolt. Kõik asjad on võimalikud Jumala poolt.»

Sissejuhatus

Teise evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse kohaselt Barnabase, Pauluse ja hiljem ka Peetruse kaaslasena olnud Markus, kelle pärisnimeks oli Apostlite tegude raamatu järgi Johannes (Ap 12:12.25; 15:37).¹

Kiriku liturgiline traditsioon ei samasta Johannes Markust evangelist Markusega, vaid näiteks Rooma Martüroloogium meenutab neid kahe erineva isikuna:

25. aprillil – «Aleksandrias püha evangelist Markuse sünnipäev. Ta oli apostel Peetruse õpilane ja tõlk; Roomas palusid vennad tal kirjutada evangeeliumi. Seda ta tegi, ja selle lõpetanud, läks Egiptusesse. Kõigepealt ta kuulutas Kristust Aleksandrias ja rajas seal koguduse; hiljem ta vahistati kristliku usu pärast, seoti köidikuisse ning piinati rängalt üle kivide lohistades. Pärast seda hoiti teda vangistuses, kus ta sai esmalt kinnitust ingli külaskäigu ja seejärel Issanda enda ilmumise läbi. Ta kutsuti taeva kuningriiki Nero kaheksandal valitsemisaastal.»

27. septembril – «Foiniikias Bybloses püha piiskop Markus, keda püha Luukas kutsus Johanneseks ning kes oli selle Maarja poeg, keda meenutatakse 29. juunil.»

Kui martüroloogiumis mainitud Nero kaheksas valitsemisaasta evangelist Markuse surma-aastana on õige ning kui Markus kirjutas evangeeliumi Roomas, siis pidi see valmima millalgi enne aastat 60. Ning kui sellele lisada pärimus, et Rooma kristlased² palusid Markusel kui Peetruse saatjal ja tõlgil talletada kirjalikult see, mida ta oli apostlilt kuulnud, võib Markuse evangeeliumi vaadelda kui Peetruse tunnistust Jeesuse elust, kannatustest, surmast ja ülestõusmisest.

Viimast kinnitab Markuse kavatselt lihtne ja otsekohene jutustamisstiil ühes tõsiasjaga, et erinevalt teistest evangelistidest keskendub Markus vähem pikkadele jutlustele ja tähendamissõnadele ning rohkem Jeesuse tegudele, sh imetegudele.

Pidades silmas Markuse evangeeliumi tõenäolist koostamisaega ja -paika, joonistub välja ka selle sõnumi eripära: see on suunatud tagakiusatud, kannatavale ja võitlevale kogudusele. Markuse evangeeliumi ülesehitust vaadeldes on tähelepanuväärne, et kolmandiku selle mahust haarab Jeesuse maise elu viimane nädal, iseäranis Tema kannatuse ja ristisurma lugu – ning algusest peale peab Jeesus seisma silmitsi kriitikute, vaenulikult meelestatud kirjatundjate ja ka omaenda jüngrite mõistmatuse ja argusega.

¹ Nimi Ἰωάννης tuleneb heebrea nimest יוֹחָנָן või יְהוֹחָנָן ning tähendab «JHWH on armuline», «JHWH on armu andnud», «JHWH armukink». Nimi Μάρκος pärineb ladina keelest ning on tõenäoliselt seotud sõjajumaluse Marsiga.

² Kuna Markus peab oma evangeeliumis vajalikuks selgitada mitmeid heebrea- ja arameakeelseid väljendeid ja mõisteid, oli tõenäoliselt tegemist endistest paganatest kristlastega.

Samuti algusest peale ei tee Markus mingit saladust sellest, kes Jeesus on. Raamat algab sõnadega: «Jeesuse Kristuse, Jumala Poja evangeeliumi algus.» (Mk 1:1) ning juba esimeses peatükis tuleb esile Jeesuse jumalik vägi ja olemus – sellena, kellele kuuletuvad metsloomad ja keda teenivad inglid (Mk 1:13); kelle kutsele järgnedes ollakse valmis jätma silmapilkselt maha kõik endine ja alustama uut, täiesti tundmatut elu (Mk 1:17j); kes ei õpeta mitte «nagu kirjatundjad, vaid nagu see, kellel on meelevald» (Mk 1:22); keda tunnustavad ja kelle sõna kuulavad isegi rüvedad vaimud (Mk 1:24–27).

Kuna, nagu öeldud, suur osa Markuse evangeeliumist käsitleb otsesemalt või kaudsemalt Jeesuse kannatusi ja surma (ning vastuolusid vaimuliku või ilmaliku autoriteedi kandjatega), on selge, et raamatu eesmärgiks ei ole kujutada Jeesust [vaid maise] imetegijana. Kogu oma väest ja meelevallast hoolimata näib Ta viimaks ikkagi lüüa saavat – aga just seeläbi saab Tema lugu neile, keda Temasse uskumise pärast taga kiusatakse, tõeliseks kinnituseks, sest nagu Jeesus ise ütleb, «kui keegi tahab käia Tema järel, siis ta salaku oma mina ja võtku oma rist ja järgnegu Talle» (vrd Mk 8:34).

Kui siinkohal mõelda Markuse evangeeliumi lõpu peale, siis võib-olla ei olegi see, nagu vahel arvatakse, kaduma läinud, vaid autor jättiski meelega, täiesti kavatselt ja selge eesmärgiga otsad lahtiseks: ingel käsib naistel minna ja Issanda ülestõusmist kuulutada, nemad aga «ei öelnud kellelegi midagi, sest nad kartsid» (Mk 16:8).

Markuse evangeeliumi eesmärgiks on tunnistada Jeesusest kui tõelisest Jumala Pojast, kes on samal ajal ka tõeline inimene,³ kes, omades meelevalda nii inimeste kui loomade ja loodusjõudude üle, nii inglite kui kurjade vaimude üle, nii haiguste kui isegi surma üle, pidi siiski kannatama ja surema – selleks, et need, kes Teda järgivad, võiksid ka ise risti kandes ja kannatades, ülimalt tõenäoliselt koguni oma usu pärast surses, saada osa Tema võidust.

See võit – lõplik võit – võib küll praegu veel inimsilme eest varjul olla (võib-olla just seetõttu ei kõnele Markuse evangeelium algselt midagi ülestõusnud Jeesuse ilmumistest), ent on sama kindel ja reaalne nagu kõik need lood, mida Markus on Peetruse kui neid oma silmaga näinu jutustuste põhjal vahendanud. Oluline on mitte usku kaotada, vaid kindlaks jääda, Jeesuse kuulutatud ja Temas teostunud evangeeliumist osa ja aru saada ning seda ustavalt tunnistada.

Selle kinnitusega sobitub hästi ka Markuse evangeeliumi praegune, tõenäoliselt teiste evangeeliumide põhjal hiljem kokku pandud ja lisatud lõpp, milles julgustatakse nii Jeesusesse uskuma kui sellest usust tunnistust andma sõnadega (ühtlasi uskmatusse või usust äralangemise eest hoiatades): «Kes usub ja on ristitud, see päästetakse, aga kes ei

³ Siinkohal tasub meenutada mitmete Rooma keisrite, sh Nero poolt endale omistatud tiitlit *Divi Filiius*, mida võib samuti tõlkida «jumala poeg».

usu, mõistetakse hukka. Kuid uskujaid saadavad sellised tunnustähed: minu nimel ajavad nad välja kurje vaime, räägivad uusi keeli, tõstavad paljaste kätega üles mürkmadusid, ning kui nad jooksid midagi surmavat, ei kahjustaks see neid; haiged, kellele nad panevad käd peale, saavad terveks.» (Mk 16:16–18)

Keelelisi märkuseid

Ja kui Jeesus läks teele – καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν – sõnasõnalt: «ja Tema välja minnes teele/teekonnale».⁴ Sõna ὁδός tähendab nii «tee» kui «teekond» (s.t «käidud/parajasti käidav tee»)⁵ Originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

Keegi – εἷς – sõnasõnalt: «üks».

Küsis – ἐπηρώτα – sõna ἐπερωτάω tähendab «tungivalt küsima», ka «[aru] pärima». Originaalis kasutatakse jätkuvalle, korduvalle tegevusele viitavat lihtmineviku ajavormi («muudkui päris»).

Õpetaja – διδάσκαλε – sõna διδάσκαλος – «õpetaja», «juhendaja», «meister» – tuleneb verbist διδάσκω – «õpetama», «juhendama».

Mis ma pean tegema – τί ποιήσω – võiks tõlkida: «mida ma peaksin tegema» või «mida ma võiksin/saaksin teha». Originaali lõpetatud tegevust tähistavat aoristi ajavormi võiks tõlkida ka: «millega ma peaksin toime tulema/saama». Sõna ποιέω tähendab «tegema», «teostama», ka «looma».⁶

Päriksin – κληρονομήσω – võiks tõlkida ka: «võiksin pärida». Sõna κληρονομέω – «pärima», «osa saama» – koosneb sõnadest κληρος – «liisk», «liisusosa» – ja νόμος – «seadus», «korraldus», «asjakorraldus».

Igavese – αἰώνιον – sõna αἰώνιος kasutatakse eeskätt ilma alguse ja lõputa olemise kohta, ent see võib tähistada ka ajastut kui teatud terviklikku (ja enamasti inimlikult mõõtnatut) ajavahemikku.⁷

Jeesus – ὁ...Ἰησοῦς – nimi Ἰησοῦς – tulenedes heebrea nimest יהושע – tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

⁴ 1968. aasta piiblitõlkes: «Ja kui ta ära läks teele».

⁵ Vrd samast algtüvest pärineva venekeelse verbiga ходить – «käima».

⁶ Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või tõeliselt poeetiliselt: «Meie oleme Tema poeem...»

⁷ Vrd «eoon» – geoloogilise ajaarvamise suurim ühik (arhaikum, proterosoikum, fanerosoikum).

Käske – τὰς ἐντολὰς – sõna ἐντολή – «käsk», «korraldus» – tuleneb seesütlevast eessõnast ἐν ja sõnast τέλος – «lõpp», «eesmärk»⁸.

Tead – οἶδας – sõna εἶδω tähendab «nägema», «vaatama», «vaatlema», «[ära] tundma», «teadma».

Ära tapa, ära riku abielu, ära varasta, ära anna valetunnistust, ära peta – μὴ φονεύσης μὴ μοιχεύσης μὴ κλέψης μὴ ψευδομαρτυρήσης μὴ ἀποστερήσης – originaalis on kõik verbid tingivas kõneviisis: «[et sa] ei tapaks, ei rikuks abielu, ei varastaks, ei annaks valetunnistust, ei petaks» või «sa ei peaks tapma, abielu rikkuma, varastama, valetunnistust andma, petma» või «sa ei tohiks tappa, abielu rikkuda, varastada, valetunnistust anda, petta».

Austa – τίμα – siin on tegemist oleviku imperatiiviga. Sõna τιμάω tähendab «väärtustama», «kalliks pidama», «au sees pidama», «austama».

Olen ma pidanud – ἐφυλαξάμην – sõna φυλάσσω tähendab «varjama», «kaitsma», «[midagi] valvama», «[millegi eest] hoidma», ka «[millegi eest] hoolitsema».

Vaadanud talle otsa – ἐμβλέψας αὐτῶ – sõna ἐμβλέπω koosneb seesütlevast eessõnast ἐν ja verbist βλέπω – «nägema», «vaatama». Sõnasõnalt võiks tõlkida ka: «vaadanud temasse (tema sisse, tema hinge põhja)».

Tundis armastust – ἠγάπησεν – sõnasõnalt: «armastas», «hakkas armastama». Sõna ἀγαπάω tähendab «armastama», «[kellelegi] head soovima», ka «[kellegi järele] janunema/õhkama».⁹

Puudub – ὑστερεῖ – sõna ὑστερέω tähendab «hiljaks jääma», «[näiteks võidujooksus] maha jääma», «viimaseks jääma», «[võidupärjast] ilma jääma», ka «[millestki] puudust kannatama/tundma».

Vaestele – τοῖς πτωχοῖς – sõna πτωχός – «vaene» – kaastähendusteks on «vilets», «rõhutud», «abitu», «armetu».

Sul on – ἔξεις – sõna ἔχω tähendab «omama». Originaalis kasutatakse siin tuleviku ajavormi, nii et õigem oleks tõlkida: «sul saab olema» või «sul peab olema».

Järgne – ἀκολουθῆι – sõna ἀκολουθῆω tähendab «[kellegi] järel käima», «[kedagi] saatma», «[kellegi] järgijaks saama/hakkama». Originaalis kasutatakse siin jätkuvat tegevust väljendavat oleviku ajavormi.

⁸ Niisiis on tegemist millegi teostamiseks, täitmiseks, saavutamiseks antud käsu, korralduse või juhisega.

⁹ Sarnase tähendusvarjundiga on heebrea אָהַב – «armastama», «[kellegi järele] õhkama».

Noormees – originaalis siin vastav sõna puudub.

Kurvastas – στυγνάσας – sõna στυγνάζω – «kurvastama» – kasutatakse ka pilvise, süngevõitu taeva tähistamiseks, nii võiks tõlkida ka: «süngestus», «muutus näost süngeks».¹⁰

Rõhutuna – λυπούμενος – sõna λυπέω tähistab valusat kurvastamist, samuti südametunnistuse piinadest tulenevat valusat kahetsust.

Varanduse – κτήματα – sõna κτήμα tähendab «omand».

Ütles – λέγει – «ütleb».¹¹

Jüngritele – τοῖς μαθηταῖς – sõna μαθητής – «jünger», «õpilane» – tuleneb verbist μαθηθάνω – «õppima», «teadmisi omandama», ka «[tundma] õppima», «mõista/aru saada püüdma».

Rikkad – οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες – sõnasõnalt: «need, kellel on palju asju/rikkusi».

Jumala riiki – εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ – sõna βασιλεία – «kuningriik», «valitsus» – tuleneb tõenäoliselt sõnast βάσις, mis siinses kontekstis tähistab kõrgemal kohal seismist.

Hämmastusid – ἐθαμβοῦντο – sõna θαμβέω tähendab «üllatunud olema», «hämmastunud olema», «jahmunud olema», ka «segaduses olema», «hirmul olema». Originaalis kasutatakse lõpetamata tegevust tähistavat lihtmineviku ajavormi, mida oleks õigem tõlkida: «olid hämmastunud», «olid ehmunud», «olid segaduses».¹²

Hõlpsam – εὐκοπώτερόν – sõna εὐκοπος koosneb eesliitest εὖ – «hea» – ja siin vaeva, vaevanagemist, millegi saavutamiseks tehtavat tööd või tähistavast sõnast κόπος. Niisiis võiks tõlkida ka: «väiksema vaevaga/pingitusega», «kergema vaevaga», «vähema tööga».

Hämmastusid – ἐξεπλήσσοντο – sõna ἐκπλήσσω koosneb seestülevast eessõnast ἐκ ja verbist πλήσσω – «lööma» –, seega sobiks heaks tõlkevasteks: «olid pahviks löödud», «olid endast välja löödud» või ka «olid rabatud».¹³

¹⁰ 1989. aasta Uues Testamendis: «läks süngeks».

¹¹ Viimases eestikeelses redaktsioonis (ja EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus) on originaalis kasutatud oleviku ajavorm tõlgitud tihtipeale lihtminevikuks. Tegemist on väga kahetsusväärse stilistilise eksimusega, kuna oleviku kasutamine taolistes kohtades on oluline jutustuse dünaamika tajumiseks.

¹² 1968. aasta piiblitõlkes: «kohkusid»; 1989. aasta Uues Testamendis: «heitusid».

¹³ 1739. aasta Piiblis: «ehmatasid...ärä»; 1989. aasta Uues Testamendis: «jahmusid hirmsasti».

Võib – δύναται – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama»,¹⁴ niisiis oleks õigem tõlkida «on suuteline», «on võimeline».

Pääseda – σωθῆναι – sõna σώζω tähendab «päästma», «tervendama», «vabastama», passiivis (nagu siin) «päästetud saama».

Inimeste käes – παρὰ ἀνθρώποις – võiks tõlkida ka: «inimeste poolest», «inimeste jaoks» või ka «inimlikult võttes».

Jumala käes – παρὰ θεῶ – võiks tõlkida ka: «Jumala poolest», «Jumala jaoks», «Jumalale».

Sisuline analüüs

Markuse evangeeliumi kümnes peatükk algab märkusega: «Ja Jeesus tõusis ja tuli Juudamaa alale sinnapoole Jordanit.» (Mk 10:1) Õigupoolest on juba varem näha, et Jeesuse pilk on suunatud Juudamaa ja Jeruusalemma poole: Ta oli kuulutanud ette oma kannatusi, surma ja ülestõusmist (Mk 8:31; 9:31), andes ühtlasi (eriti Mk 8:34–38) märku, et need ei puuduta mitte üksnes Teda, vaid ka Tema jüngeid.

Üheksas peatükk lõpeb ja kümnes algab erinevate õpetussõnade ja õpetusliku sisuga vestlustega, viimaseks neist on enne kolmandat kannatuste, surma ja ülestõusmise ettekuulutust (Mk 10:32–34) kohtumine rikka mehega (Mk 10:17–22), kes küsib Jeesuselt, mida ta peaks tegema, et pärida igavene elu, ja sellele kohtumisele järgnenud nõudlikud, ent samal ajal julgustavad sõnad sellest, mis ootab neid, kes on valmis Jeesuse pärast kõigest muust loobuma (Mk 10:28–31).

Kes Jeesuse juurde tulnud mees oli, seda Markus meile ei ütle. Matteuse sõnul oli ta νεανίσκος – «nooruk», «noormees»¹⁵ –, Luuka sõnul ἄρχων – «ülem». Markus kasutab vaid sõna εἷς – «üks». Tegemist on meessoost sõnaga, nii et võiks tõlkida ka «üks mees», ent võib-olla on lihtsalt «üks» siin taotluslik – nagu ka hiljem kasutatud määrav artikkel ó – «see»: tegemist on tõepoolest lihtsalt «ühega», «sellega», kes võib ühelt poolt olla kes tahes («keegi mees»), s.t viimselt kehastada meid kõiki, teisalt aga vihjata ka sellele, et lihtsalt «ühest» või «sellest» tõepoolest «kellekski» saamine on võimalik ainult Jeesuse kutset vastu võttes ja Talle järgnedes.

¹⁴ Muuhulgas tulenevad siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünamiit» ja elektrigeneraatorit tähistav sõna «dünamo».

¹⁵ Arvatavasti siit on tulnud viimases eestikeelses tõlkeredaktsioonis ka Markuse teksti sõna «noormees» (Mk 10:22), mida originaalis ei ole.

See ei tähenda, nagu suhtuks evangelist tollesse mehesse üleolevalt. Ka Jeesus ei suhtunud temasse üleolevalt ega halvustavalt, kuigi esmapilgul võib Jeesuse vastustest mehe küsimusele kõlada teatavat tõredust või isegi tõrjuvust. Markuse kirjeldus on tavapäraselt jõuline – kahjuks ei tule see tõlkes esile sama hästi kui originaalis. Jeesus on lahkumas kohast, kus Ta oli viibinud (viimane sündmus enne rikka mehega kohtumist oli laste õnnistamine Mk 10:13–16), ning rikas mees tuleb joostes Tema juurde ja heidab (kukutab ennast, viskub) Tema ette põlvili, pöördudes Tema poole tungiva, järelejätmatu, pealekäiva küsimusega, mida ta peaks tegema, et talle võiks saada osaks igavene elu.¹⁶

Mees kõnetab Jeesust «hea õpetajana» – tegemist võis olla üsna tavapärase viisakusega, ent Jeesus võttis sellest pöördumisest kinni ja andis mehele esimese vihje selle kohta, kuivõrd erinevalt näevad seda, millest nüüd juttu tuleb, Jeesus ja too mees. Õige pea saab selgeks, et rikas mees peab iseennastki üsna piisavalt heaks, Jeesus aga põrmustab selle enesekindla arvamuse juba ette sisuliselt sama liini jätkates, mida järgivad Vana Testamendi prohvetid, näiteks Jesaja: «Me kõik oleme saanud rüvedaks ja kõik meie õigused on määrdunud riide sarnased; me kõik oleme närtsinud nagu lehed ja meie süü kannab meid ära otsekui tuul. Ei ole ühtegi, kes hüüaks appi Sinu nime, kes ennast õhutaks Sinust kinni haarama; sest Sina oled peitnud oma palge meie eest ja oled lasknud meid hääbuda meie süütegude tõttu. Nüüd aga, Issand, oled Sina meie isa. Meie oleme savi ja Sina vormid meid, me kõik oleme Sinu kätetöö.» (Js 64:5–7)¹⁷

Jeesus ütleb mehele: «Miks sa nimetad mind heaks? Ei ole hea keegi muu kui üks – Jumal!» (Mk 10:18) Sellega ei eita Jeesus oma jumalikkust, nagu tihtipeale arvatakse, vaid juhib tähelepanu mehe kas lootusetule naiivsusele või sõgedale enesekindlusele, otsekui võiks ta teha ise midagi selleks, et oma headusega igavest elu ära teenida. See ei tähenda, nagu tahaks Jeesus meest eemale tõrjuda, ent samal ajal ei tähenda Jeesuse järgnevad sõnad ka seda, nagu kavatakse Ta meest tema eksiarvamuses kinnitada. Pigem kruvib Jeesus pinget, tehes seda kindla eesmärgiga: et näidata mehele ja tema kaudu kõigile, kui lootusetu üritus on püüda end oma tegudega päästa ja Jumalale meelepäraseks teha.

«Käske sa tead,» ütleb Jeesus, «tee siis nende järele!» Mees ei mõista esialgu, kuhu Jeesus tahab teda suunata, ja vastab: «Seda kõike olen ma pidanud oma noorusest alates.» (Mk 10:20) Jeesus kahtlemata teadis ette, mida mees vastab, ja kindlasti ei näinud Ta mitte alles nüüd mehe peale (või sisse) vaadates (Mk 10:21 – vt vastavat keelelist märkust), mis tal puudu oli, vaid teadis seda algusest peale. Sest midagi pidi ju

¹⁶ Siinkohal on oluline panna tähele sõna κληρονομέω – «pärima» – etümoloogiat: tegemist ei ole millegagi, mida saaks ära teenida, vaid liisuosaga, s.t pärandaja armust jagatavaga.

¹⁷ Või Ps 14:3: «Kõik nad on taganenud, üheskoos on nad läinud raisku; ei ole kedagi, kes head teeb, mitte ühtainustki.»

olema, et see rikas mees Tema juurde jooksis – midagi kripeldas tema hinges, miski vaevas tema südant. Patune eluviis ei saanud see olla, sest küllap ta oli siiras, kui kinnitas Jeesusele, et on noorest peale Jumala käskude järgi elanud. Aga midagi pidi seal ikkagi olema...

Jeesus teadis, mis see on, ja näitas seda kohe ka rikkale mehele endale: «Üks asi puudub sul. Mine müü kõik, mis sul on, ja anna vaestele, ja sul on aare taevas, ning tule järgne mulle!» (Mk 10:21) Kindlasti ei ole juhuslik ka neile sõnadele vahetult eelnev märkus, et Jeesus tundis mehe vastu armastust: just armastus oli see, mis tollel mehel puudus, kuna Jeesus juhib tema tähelepanu kivitahvlitele raiutud käskudelt neile, mis peaksid olema kirjutatud iga inimese südamesse: «Esimene on: Kuule, Iisrael, Issand, meie Jumal, on ainus Issand, ja armasta Issandat, oma Jumalat, kogu oma südamega ja kogu oma hingega ja kogu oma mõistusega ja kogu oma jõuga! Teine on see: Armasta oma ligimest nagu iseennast! Mingit muud neist suuremat käsku ei ole.» (Mk 12:29–31)

Jeesuse juhtnõoris rikkale mehele on järjekord küll vastupidine: esmalt ligimese nagu iseenda armastamine, s.t kõige talle kuuluva müümine ja vaestele jagamine, ning siis kogu oma olemusega Jumala armastamine, s.t järgnemine Jeesusele. Tegemist ei olnud mitte niivõrd korraldusega, kuivõrd kutsega, võimaluse andmisega – paraku mees ei kasutanud seda võimalust, vaid nii, nagu tal oli enne olnud puudus armastusest, nii oli tal ka edaspidi: ta süngestus ning läks kahetsedes ja kibedaid mõtteid mõlgutades minema.

Siinkohal on oluline märgata, et kui rikka mehe fookus oli igavesel elul, s.t praegu veel kättesaamatul, hoomamatul tulevikul, siis Jeesus suunas tema pilgu praegusele, kutsudes meest siin ja kohe loobuma sellest, millest ta peab tulevikus niikuinii lahti laskma, ning ning tulema Tema juurde, kelles Jumala kuningriik on juba – tõsi küll, varjatult – reaalselt kohalolevaks saanud.

Seda oli rohkem, kui too mees oli valmis andma, «tegema». Me ei tea, millist vastust ta Jeesuselt ootas, aga kindlasti mitte seda, mille Jeesus talle andis. Küllap Jeesus teadis seda ette, aga meil pole alust arvata, nagu oleks Jeesus tolle mehe hukka mõistnud. Pigem vaatas Ta talle tema lahkudeski armastusega järele ning sõnades «Kui vaevaliselt lähevad rikkad Jumala riiki!» on samasugune kurbusevalu nagu see, mis tuleb esile prohvet Jesaja raamatu jumalikus hingekarjes: «Ma olen olnud kättesaadav neile, kes mind ei ole nõudnud; ma olen olnud leitav neile, kes mind ei ole otsinud; ma olen öelnud rahvale, kes mu nime ei ole appi hüüdnud: «Vaata, siin ma olen! Vaata, siin ma olen!» Kogu päeva ma sirutan käsi kangekaelse rahva poole, kes iseenese mõtetele järgnedes käib teed, mis ei ole hea, rahva poole, kes mind ärritab, alati mind trotsib.» (Js 65:1–3)

Kahtlemata olid Jeesuse sõnad mõeldud ka õpetuseks jüngritele, ent märksa enam väljendavad nad siiski kurvastust, mida Jumal tunneb kõigi pärast, kes Ta hülgevad ja lähuvad hukatuse teed. Jumal ei taha, et keegi hukkuks, ja isegi järgnevad esmapilgul äärmiselt rängad sõnad selle kohta, kui raske on mitte ainult rikastel, vaid kõigil inimestel Jumala riiki minna, ei ole mõeldud mitte kellegi tagasi lükkamiseks, vaid kõigile, kel on vähegi kõrvad kuulda, pääsemise võimaldamiseks.

Esimesel korral ei räägi Jeesus sõnasõnalt mitte rikastest, vaid nendest, kellel on palju asju – või ka asjaajamisi –, s.t kõigist inimestest, kes seovad ennast niivõrd praeguse maailmaga, et neil ei ole aega, tahtmist või julgust mõelda tulevasele ega valmidust praegusest lahti öelda (Mk 10:23 – vt vastavat keelelist märkust). Teisel korral ei täpsusta Jeesus üldse, kellest ta kõneleb, vaid ütleb üldiselt: «Kui raske on minna Jumala riiki!» – absoluutselt kõigil, mitte ainult rikastel. Jumala kuningriiki sisse pääsemine ei ole midagi, mida inimene suudaks oma jõust või mille ta võiks oma headuse ja tublidusega välja teenida. See on võimatu ühtviisi rikkale ja vaesele – ning ega vahepealsetegi lugu parem ole.

On ainult üks erand – või õigemini: on ainult üks hoiak, mis teeb inimese «võimeliseks» Jumala riiki pääsema: Jeesus näitab seda sõnaga, millega Ta veidi ootamatult jüngrite poole pöördub. Ta ütleb neile: «Lapsed!» (Mk 10:24) Tuletame meelde, et enne kohtumist rikka mehega oli Jeesus õnnistanud lapsi, öeldes neid Tema juurde toonud naisi takistada üritanud jüngritele: «Laske lapsed minu juurde tulla..., sest selliste päralt on Jumala riik! Tõesti, ma ütlen teile: kes iganes Jumala riiki vastu ei võta nagu laps, ei saa sinna.» (Mk 10:14j)

Rikas mees ei tulnud Jeesuse juurda nagu laps, kellel pole midagi ja kes ei rajane mitte usule iseendasse, vaid usaldusele ja armastusele oma isa ja ema vastu. Lapsed sõltuvad oma vanematest, nad teavad seda ja käituvad sellele vastavalt. Kes tahab olla Jeesuse jünger, kes tahab käia Tema järel ja minna sisse Jumala kuningriiki, see peab saama lapseks, öeldes lahti ennast täiskasvanuks pidavate inimeste sõgedast enesekindlusest ja lastes lahti kõigest sellest, mis siin maailmas võib tunduda väärtuslikuna, ent pole Jumala riigi seisukohalt midagi enam kui klaasikillud või kivikesed, millega lapsed mängida armastavad.¹⁸

Jeesuse sõnul peab kaamel vähem vaeva nägema nõelasilmast läbi minemiseks kui inimene, iseäranis rikas inimene, kes tahab omal jõul saada sisse Jumala kuningriiki (Mk 10:25). Meil pole mingit põhjust püüda Jeesuse sõnu kuidagi pehmendada, asendades kaameli jämeda lõnga või kõiega või selgitades seda võrdpilti Nõelasilma väravaga Jeruusalemma linnamüüris, millest kaamel pääsevat läbi ainult põlvili heites

¹⁸ «Ma pean kõike kahjuks Issanda Kristuse Jeesuse kõikeületava tunnetuse kõrval. Tema pärast olen ma minetanud kõik selle ja pean seda pühkmeiks, et saada kasuks Kristust ja et mind leitaks Tema seest ega oleks mul oma õigust, mis tuleb Seadusest, vaid see õigus, mis tuleb Kristusesse uskumisest, see, mille Jumal annab usu peale.» (Fl 3:8j)

ja koormast vabastatuna.¹⁹ Jeesus mõtleb kaameli ja nõelasilma võrdpilti kasutades täpselt seda, mida näitab Tema jüngrite reaktsioon: see on võimatu. Jeesuse jüngrid olid «üliväga hämmastunud», nagu öeldakse viimases eestikeelses piiblitõlkes, või «hirmsasti jahmunud», nagu seisab märksa õnnestunumalt 1989. aasta Uues Testamendis. Kõige täpsem tõlge võiks olla, et nad olid täiesti pahviks löödud, nad olid hirmul ja ehmunud, koledasti segaduses, sest nad said aru, et öeldu käib ka nende kohta: «Ja kes siis võib pääseda?» (Mk 10:26)

Jeesus ootas seda reaktsiooni – Ta oli seda oodanud vahejuhtumi algusest peale, kuna nüüd oli Tal võimalik öelda seda, mida Ta tahtiski ütelda: «Inimeste käes on see võimatu, mitte aga Jumala käes, sest Jumala käes on kõik võimalik.» (Mk 10:27)

Neid sõnu tuleb mõista kahel viisil. Esiteks ütleb Jeesus, et inimesed ei ole võimelised ennast ise päästma, endale ise teed Jumala riiki rajama, selle riigi väravaid avama ja neist sisse astuma. See kõik on üksnes Jumala käes – Jumala käes, kes on ainus ja tõeline hea ning kes vaatab armastusega ka nende peale, kes Teda ei mõista, Temast ei hooli, Tema asemel iseendale loodavad ja koguni Tema juurest lahkuvad. Siit jõuame Jeesuse sõnade teise tähenduse juurde: inimesed võivadki lahkuda, inimesed võivad mõelda mida iganes, inimesed võivad ka käega lüüa, kui näevad kedagi pääsemisvõimalusest eemale triivivat, aga Jumala poolest see nii ei ole. Jumal otsib järelejätmatult neid, kes on kadunud, ning pakub jätkuvalt pääsemisvõimalust kõigile, kes seda vajavad – see tähendabki: kõigile!

Varsti pärast rikka mehega kohtumist kuulutas Jeesus kolmandat korda ette oma kannatusi, surma ja ülestõusmist: me teame, et Ta kannatas ja suri, et mitte keegi ei peaks hukkuma, vaid et kõik, kes Temasse usuvad ja Ta vastu võtavad ning on valmis Talle siin ja praegu järgnema, kasvõi kõigest muust loobumise hinnaga, võiksid pärida igavese elu: «Jumala käes on kõik võimalik!» (Mk 10:27)

Jutluseks

Seitsmes pühapäev pärast Nelipüha kannab EELK Kirikukäsiraamatus alapealkirja «Armastuskäsk». Kirikukäsiraamatu lugemiskava teise lugemisaasta pühakirjatekstid sobivad sellele teemale käsitlemiseks hästi, kuigi Vana Testamendi lugemine (1Sm 15:22–26) võib esialgu teatavaid raskusi tekitada: tegemist on osaga Sauli hülgamise loost Jumala poolt – hülgamise põhjuseks oli see, et Saul ei olnud täitnud korraldust hävitada viimseni kõik amalekid, vaid oli osa neist ellu jätnud. Teksti sisuks ei ole aga mitte amalekkide hävitamine, vaid Jumala seadmine esikohale ja enda täielik Temale üle andmine: «Ons Issandal sama hea meel põletus- ja tapaohvreist kui Issanda hääl kuuldavõtmisest? Vaata, sõnakuulmine on parem kui tapaohver, tähelepanu parem kui jäärade rasv.»

¹⁹ Jeesuse juurde tulnud rikas mees heitis Tema ette põlvili, ent pidi siiski süngena Tema juurest lahkuma.

Teise lugemisaasta Epistel (Jk 2:8–13) tuletab meelde ligimesearmastuse käsku, milles on võetud kokku kõik ülejäänud käsud, ja rõhutab halastuse tähtsust, eriti seetõttu, et Jumala halastus on meie kõigi ainus lootus siis, kui kord Tema kohtu ette astume.

Rikas mees, kellega Jeesus Evangeeliumis kohtus, tahtis pärida igavest elu ja oli selle saavutamiseks valmis käima Jumala käskude järgi, ent tal puudus peamine – õigupoolest ainus –, mida oli vaja: valmisolek anda ennast täielikult ja tingimusetult üle Jumalale, jagades samal ajal õnnistust, mis oli talle siin elus osaks saanud, oma ligimestega.

Evangeeliumi tõeliseks sõnumiks ei ole aga mitte inimese – olgu rikka või ükskõik, millise – väljapääsmatu olukord ja võimetus oma jõust Jumala kuningriiki minna, vaid Jumala arm ja tahtmine, et kõik võiksid saada päästetud – hoolimata sellest, et see on raskem kui kaamelil läbi nõelasilma minna. Rikas mees ei suutnud Jeesuse kutset järgida ja lahkus Temast – Jeesus, Jumala ainusündinud Poeg, on saanud inimeseks aga just selleks, et mitte kedagi saatuse hooleks jätta, vaid kõigile pääsemisvõimalus pakkuda.

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesus oli koos oma jüngritega asunud teele Jeruusalemma poole, et seal kannatada, surra ja surnuist üles tõusta ning nõnda maailm lunastada. Sellel teekonnal kohtus Jeesus erinevate inimestega, näiteks variseride ja saduseridega, kes Teda kiusasid ja üritasid Teda lõksu püüda, aga ka naistega, kes tõid oma lapsi Jeesuse juurde, et Ta neid õnnistaks. Jeesus kohtus ka ühe rikka mehega, kes tuli Tema juurde ilmselt siira küsimusega: mida teha, et pärida igavene elu? Kuigi mehe küsimus oli tõenäoliselt siiras, näitas Jeesus kohe, et küsimuseasetuses on midagi valesti: igavene elu ja Jumala riik ei ole miskit, mille inimene võiks ära teenida – isegi siis mitte, kui ta on, nagu too rikas mees, katsunud kogu oma elu Jumala käskude järgi elada ja arvab, et ta on hea inimene. Igavene elu ja Jumala riik on «pärandus» selle sõna tõelises mõttes: see on kingitus, teenimatult osaks saav arm.
2. Rikas mees arvas, et ta on teinud kõik vajaliku – Jeesus aga näitas, et tal puudub kõige vajalikum, õigupoolest ainus, mis on vajalik: armastus, mis teeb võimalikuks nii selle, et inimene annab ennast täielikult üle Jumalale, kui ka selle, et ta jagab talle osaks saanud õnnistust teiste inimestega enda ümber, eriti nendega, kes on temast vaesemad. Kui Jeesus kutsus rikast meest müüma oma vara ja jagama selle eest saadut vaestele ning saama Tema järgijaks, siis läks too mees süngena Jeesuse juurest ära. Jeesus ei mõistnud teda hukka, vaid kurvastas tema pärast ja kasutas teda näitena selle kohta, kuidas on lugu meie kõikidega: mitte keegi meist ei saa omal jõul minna Jumala kuningriiki – see on veel võimatum kui kaamelil läbi nõelasilma pugemine.

3. On täiesti loomulik, et küsime jahmunult, nagu Jeesuse jüngrid tookord: «Kes siis üldse võiks pääseda?» Jeesus vastab meile samamoodi nagu neile: mitte keegi omast jõust, küll aga kõik need, kes on valmis laskma Jumalal ennast päästa. Kõik need, kes on valmis usaldama ennast Jumala kätte, Tema armu hoolde, kõigest muust lahti lastes ja meeles pidades, et ükskord me peame niikuinii kõik, mis meil siin maailmas on, maha jätma. Parem on teha seda juba praegu, teades, et ennast Jumalale üle andes ei kaota me mitte midagi, vaid võidame kõik, sest Jumala käes on kõik võimalik.